

UOT 37.0

**KİÇİKYAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ HƏRBİ VƏTƏNPƏRVƏRLİK
TƏRBIYƏSİNİN AŞILANMASININ NƏZƏRİ MƏSƏLƏLƏRİ****Gülşən Gülab qızı Bayramlı***Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı***Orcid:** 0009-0009-0496-7829**E-mail:** gulsnbayramli@gmail.com*Açar sözlər:* tərbiyə, məktəb, hərbi-vətənpərvərlik, şagirdlər, tarix, əxlaq, vətən.*Ключевые слова:* образование, школа, военно-патриотизм, учащиеся, история, мораль, родина.*Key words:* education, school, military-patriotism, students, history, morals, motherland.

Vətənpərvərlik tərbiyəsini nəzəri əsasları ilk növbədə, müstəqilliyimizin qorunması uğrunda dövlət xadimlərimizin və klassiklərimizin vətənpərvərlik və Vətənin müdafiəsi ideyalarına istinad edir.

Ümummillə lider Heydər Əliyev demişdir: “Hər bir gənc vətəndaş vətənpərvər olmalıdır. Əgər öz vətəni, torpağını, xalqını sevməsən, öz xalqının mənəvi dəyərlərinə sadıq olmasan, şübhəsiz ki, başqa şeyləri də qiymətləndirə bilməzsən. İndi bizim əsas vəzifəmiz gənclərdə vətənpərvərlik ruhunu, milli ruhu, döyüş ruhunu qaldırmaqdır. Vətəni, torpağı müdafiə etmək, hər bir gənc üçün müqəddəs vəzifə olmalıdır”. [5]

İctimai-siyasi xadim, yazıçı Nəriman Nərimanov vətənpərvərlik haqqında demişdir: “Vətənin qədrini o kimsə bilər ki, vətən ilə onun ruhən rabitəsi olsun, vətən ilə bir yerdə ağlasın, bir yerdə gülsün”. [6]

Vətənpərvərlik mənəvi-əxlaqi tərbiyənin mühüm tərkib hissələrindən biri və ən önəmlisi olub, hər bir fərdin ən ülvə hissəsidir, dogma yurduna sonsuz sevgisi, el-obasına olan bağlılığıdır. Vətənə olan borcunu ödəməkdir vətənpərvərlik.

Vətənpərvərliyin əsas xüsusiyyətləri aşağıdakılardır:

1. Azərbaycanın dövlətçiliyinə sədaqət;
2. Kütlələrin fəal vətəndaşlıq mövqeyi;
3. Vətənə məhəbbət, düşmənə qarşı amansızlıq hissələrinin aşılması;
4. Xalqın önəmli ənənələri ilə müasir nailiyyətlərin sıx əlaqəsi.

Vətənpərvərlik üç əsas komponentin vəhdətindən ibarətdir;

1. Vətənpərvərlik ideyaları;
2. Vətənpərvərlik hissələri;
3. İnsanların vətənpərvər fəaliyyətləri.

Vətənpərvərlik tərbiyəsini əsas tərkib hissələri və istiqamətləri aşağıdakılardır:

1. Vətənin müdafiəsinə hazır olmaq;
2. Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyinin daimiliyinə inam;
3. Milli dəyərlərə hörmət, öz ana dilini səlis bilərək onun nəsillərə yüksək səviyyədə ötürülməsinə çalışmaq;
4. Millətin layiqli nümayəndəsi olmaq üçün intellektual səviyyəyə malik olmaq. (<https://tehsil.biz>)

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi ailədə başlayıb, məktəbəqədər müəssisələrdə, məktəblərdə davam etməli, cəmiyyətdə formalaşmalıdır. Məktəbdə şagirdlərə hərbi-vətənpərvərlik hissənin aşılması üçün müxtəlif üsullardan istifadə edirlər, hər gün himn səsləndirilir, vətənpərvərlik mövzusunda şeirlər öyrədilir, şagirdlərə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Rəmzləri barədə biliklər aşılanır, qəhrəmanlıq nümunələrindən danışılır. Şagirdlər qələm tutub yazı yazmağa, oxumağa başladığında yazıb-oxuduqları ilk kəlmələr “Ana” və “Vətən” kəlmələri olmalıdır.

Xalq şairi Səməd Vurğun vətənpərvərlik haqqında demişdir: “Mənsub olduğu xalqın varlığı ilə fəxr etməyən, onun eşqini müqəddəs bir məşəl kimi öz qəlbində yandırmayan bir insan öz vətəndaşlıq haqqını dərk edə bilməz, ona “vətənpərvər” demək də gülünc olardı”. (İ.Əsgərov, 2000: 52 s.)

Müstəqil Respublikamızda hərbi təhlükənin yeganə mənbəyi erməni vandalizmidir. Nəmərd qonşu ermənilərin təcavüzü ilə respublikamızın 20 faiz torpağı zəbt edilmiş, bir milyona qədər vətəndaşlarımız evsiz-eşiksiz qalmışlar. Vəziyyətin ağırlığı ölkəmizdə hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsini ön plana çəkmək ehtiyacını artırır və 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə torpaqlarımız erməni vandallarından, faşistlərindən azad edildi.

Bu gün hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin qarşısında bir tərəfdən ölkəmizin azadlıq və müstəqillik yolunda dönməz mübarizəsi və bu yöndə görülən işlərin gerçək təbliği, milli ordumuza qayğı, kömək, digər tərəfdən isə vətənin müdafiəsi üçün zəruri, vacib olan cəhətləri peşəkarcasına gənclərə mənimsətmək durur.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi ümumi tərbiyənin tərkib hissəsi olub, şagirdlərin hərbi xidmətə psixoloji və fizioloji hazırlıqlarının, onların vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsinin məqsədyönlü, yüksək səviyyədə təşkili prosesidir.

Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin məqsədini aşağıdakı kimi şərh etməyi məsləhət bilirik.

1. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi gənc nəslin hərtərəfli inkişafı, onların fiziki cəhətdən sağlam və gümrah olması üçün stimuldur;

2. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin hərtərəfli inkişafı ilə yanaşı gənc nəslə vətəni müdafiə hissləri aşılamaq, onların mənəvi zənginliyinə nail olmaq. [5, s. 49-50]

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

1. Gənclərdə yüksək mənəvi-siyasi, psixoloji, fiziki keyfiyyətləri inkişaf etdirmək;

2. Hərbi, hərbi-texniki biliklərin mənimsənilməsinə yardımçı olmaq;

3. Öz ölkəsini müdafiə etməyə hazır, xalqın əmək, döyüş ənənələrinə, onun Silahlı Qüvvələrinə sadıq vətənpərvərlər tərbiyə etməkdir.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsində əyani vasitələrin də böyük rol oynadığı inkar edilməzdir. Müharibə mövzusunda dair metodiki tövsiyələr, müharibənin dəhşətlərini özündə əks etdirən həqiqətlər sənədlərin dili ilə uşaqlara çatdırılmalı, müxtəlif mövzularda plakat-şüarlardan, hərbi-vətənpərvərlik mövzusunda həsr edilmiş informasiya vasitələrinin təsir gücündən istifadə edilməlidir.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi türk milli savaş və azərbaycançılıq ənənələrinə söykənməlidir. Çünki türk mərdliyi, türk dəyanəti, türk inadkarlığı, türk qüruru heç bir xalqın qanunlarına bənzəmir. Biz hərbi-vətənpərvərlik sahəsində ideoloji iş apararkən uşaqlara dövlət xadimləri - Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin, Ulu öndər Heydər Əliyevin, Mustafa Kamal Atatürkün müdrik kəlamlarını xatırladıırıq.

Ulu öndər Heydər Əliyev demişdir: “Azərbaycan - Türkiyə bir millət, iki dövlətdir”.

Mustafa Kamal Atatürk demişdir: Zəfər “zəfər mənimdir” deyə bilənindir. Uğur isə “bacarağam” deyə başlayaraq sonda “bacardım” deyənindir. (<https://m.facebook.com>)

Kiçikyaşlı məktəblilərdə hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin aşılınması elə bir mərhələni keçir ki, bunsuz heç bir məqsədə nail olmaq mümkün deyildir. Yəni o vətənlə başlanır. Vətənə xidmət edir. Vətənin ümumi mənzərəsini, xalqın qəhrəmanlıq keçmişini, torpaqlarımızın zənginliyini, misilsiz təbiətini, xalqın böyük tarixini, böyük şəxsiyyətlərin həyatını, amalını, fəaliyyətini, apardıqları mübarizələri vətənə məhəbbət rəmzi kimi aşılamaq lazım bilinir.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin həyata keçirilməsində müəllimin rolu inkaredilməzdir. M.K. Atatürk haqlı olaraq, göstərirdi ki, “millətləri azad edən yalnız və yalnız müəllimdir, müəllimdən, maarifçidən məhrum olan bir millət hələ millət adını daşımağa layiq deyildir, ona adi bir kütlə deyilir. Bir kütlə millət olmaq üçün mütləq maarifçilərə, müəllimlərə möhtacdır”. (S.Namazov, 2003: 46 s.)

Şagirdlərdə hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin aşılınmasında ailənin, məktəbin, ictimai təşkilatların rolu böyükdür.

Bildiyimiz kimi tərbiyə prosesi uşağın məktəbə daxil olmasından qabaq ailədə başlanır, körpə evlərində, uşaq bağçalarında davam edərək tərbiyə nəhayət, məktəbdə yetkinləşir və sonra da insanın bütün həyatı boyu davam edir. Lakin insan xarakterinin formalaşması prinsiplərinin təmali ailədə qoyulur.

Pedaqogika və psixologiya alimləri ailəni ilk tərbiyə məktəbi hesab edirlər, çünki uşağın şəxsiyyəti ilk olaraq ailədə təşəkkül tapır. Ailə uşaq və gənclərə vətənə hədsiz məhəbbət, torpağa bağlılıq, millətə sədaqət, kollektivçilik və həmrəylik hissi, yüksək şüurlu intizam, nümunəvi əxlaqi sifətlər tərbiyə etmək və s. keyfiyyətlər aşılayır.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi sahəsində məktəbin qarşısında bir sıra tələblər qoyulur. Onları nəzərdən keçirək:

1. Dərslərdə milli qəhrəmanlar, tarixi hadisələr haqqında uşaqlara geniş məlumatlar verilməlidir;

2. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsi keçmiş zəngin tariximizə istinad edilməlidir, dünya xalqlarının da zəngin tarixinə söykənməli, onun beynəlmiləl xarakteri üzrə çıxmalıdır;

3. Respublikamız zəngin muzeylər diyarıdır, burada tariximiz cəmləşib, uşaqların vaxtlı-vaxtında muzeylərə aparılması, onlarda tarixlə tanışlıq yaratmaqla, eşitdikləri bilikləri bir daha gözləri ilə görməsi bir növ biliyin əməli təcrübəyə çevrilməsinə gətirib çıxarır;

4. Məktəblərdə qəhrəmanlarla görüş, tarixi bayramlar, ildönümləri, Zəfər Gününün və s. keçirilməsi hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəvi işində çox böyük əhəmiyyət kəsb edir;

5. Məktəblərdə tele-studyanın, sinif və məktəb divar qəzetlərinin tərbiyəvi təsiri də unudulmamalıdır;

6. Məktəblərdə təşkil olunan məzunlar güşəsinin əhəmiyyəti müstəsnaadır. Məktəbi qurtaranlar arasında görkəmli şəxslərin, eləcə də Qarabağ döyüşlərində vuruşan milli qəhrəmanlarımız, qazilərimiz və şəhidlərimizin şəkli, həyatı haqqında geniş məlumatlar öz əksini tapmalıdır;

7. Radio və televiziya verilişlərində, xüsusilə, Azərbaycançılıq, türkçülük, “Aypara”, “Dastan”, “Səngər”, “Torpaq” haqqında məlumatlar da, hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsində olduqca önəmlidir. Bu verilişlər uşaqlarda vətənə məhəbbət, sədaqət, mərdlik kimi əxlaqi keyfiyyətlər aşılayır;

8. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin təsirli formalarından biri – məktəbdə keçirilən hərbi oyunlardan geniş istifadə edilməsidir. Bu oyunlar uşaqları hərbi aləminə daha da yaxınlaşdırır. Onlarda qəhrəmanlıq, qorxmazlıq vərdişləri oyadır;

9. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsində məktəbdə valideynlər iclasının da rolu böyükdür. Bu iclaslarda valideynlərin və uşaqların birgə iştirakını təmin etmək lazımdır;

10. Məktəbdə valideyn guşəsini düzəltmək, burada orduda, polisdə çalışan valideynlərin şəkillərini, onların təəssüratlarını canlandırmaq olar;

11. Erməni vəhşiliklərini heç zaman unutmamaq.

Məktəblilər dərk edirlər ki, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi yaşamaq istəyirsə, güclü orduya malik olmalıdır. Hər bir xalqın tarixinə hörmət onun hərbi sərkərdələrinə, generallarına hörmətdir. Bu Azərbaycan üçün Şah İsmayıl Xətaiyə, Babək Xürrəmiyə, Cavanşirə, Polad Həşimova, İsmayıl bəy Qutqaşınliya, Əliağa Şıxlinskiyə, Tərlan Əliyərbəyova, Səməd bəy Mehmandarova, Heydər Əliyevə və digər generallara və hərbiçilərə hörmətdir.

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsində kollektivçiliyin də rolu böyükdür. Kollektivçilik – fəaliyyətlərin sərvəti kimi mövcuddur. Burada fərdlər sanki özünü güzgüdə görür, özünün müsibət və mənfi cəhətlərini aşkarlayır. İnsanın insan üçün məsuliyyəti yoxdursa – kollektiv də yoxdur. [2, s. 75]

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsində yaxından köməklik göstərən bir neçə ictimai təşkilatlar haqqında qısa da olsa, məlumat vermək yerinə düşərdi.

Azərbaycan Gənclər Təşkilatı

Ən böyük ictimai təşkilat olmaqla, gənclərin təlim-tərbiyəsində başlıca rol oynamaqla, ictimai işlərdə də özünə xas fəallıq göstərir. O, gəncləri kütləvi hərbi-idman yarışları ilə, təlim və düşərgə toplanışları ilə, əsgərlərin həyatı ilə, məişəti və hərbi yürüşləri ƏMH (əməyə, müdafiəyə hazıram) kompleks normasını verməyə hazırlayır.

Hərbi idman oyunlarını “Cəsurlar”, “Sağ cinah uğrunda”, “Hərbi şahin” kimi maraqlı oyunların keçirilməsini təşkil edir. Gənclərin tarixi abidələrə, ölkə və diyarşünaslıq muzeylərinə, zəfər parkına ekskursiyasını təşkil edir. Gənclərin hərbi xidmətə hazırlanması, yola salınması, hərbi xidmətlərinə və hərbi sənətini öyrənmələrinə köməklik edir. [2, s.76]

Qırmızı Aypara Cəmiyyəti:

Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan ictimai təşkilatlardan biri də bu cəmiyyətdir. Şagirdlərə xeyirxahlıq, insanlara qarşı diqqətli olmaq, zəifləri müdafiə etmək, insanlara pislilik etməmək, yoldaşlarına bədbəxtlik üz verdikdə ona köməklik etmək, ata-anaya köməklik göstərmək, xüsusi diqqət yetirmək kimi ali hissələri təlqin edir. Onlar həmişə uşaqları cəmiyyətin ən namuslu, ən sağlam vətəndaşı kimi görməyi arzu edirlər. [2, s. 78]

Ailənin, Məktəbin, İctimai təşkilatların birləşməsi, birgə fəaliyyəti sayəsində təlim-tərbiyənin bütün sahələrində, o cümlədən hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin gənc nəsli öyrədilməsinə, mənimsədilməsinə nail ola bilərik. Əks təqdirdə bunlardan biri zəif fəaliyyət göstərərsə, istənilən məqsədə nail olmaq mümkün deyildir.

Problemin aktuallığı. Əsrlər boyu Azərbaycan ölkəsi yadellilər tərəfindən işğal edilmiş, təbii sərvətlərinə göz dikilmiş, düşmənlərə məruz qalmışdır. Bugünkü gənc nəslin və gələcəkdəki gənc nəslin hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsini formalaşdırmaq üçün onlarda milli-mənəvi

duyguları formalaşdırmaq xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə vətənpərvərlik və hərbi-vətənpərvərlik anlayışları elmi surətdə açıqlanaraq fərqləndirilmiş və ətraflı məlumat verilmişdir. Vətənpərvərlik hissi ön plana çəkilmişdir.

Problemin praktiki əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən orta ümumtəhsil məktəblərinin müəllimləri, valideynlər, şagirdlər, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilirlər.

Ədəbiyyat

1. Əsgərov İ.B. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin əsasları. Bakı, 2000. 152 s.
2. Namazov S. Hərbi-vətənpərvərlik tərbiyəsinin aşılmasında ailə, məktəb və ictimai təşkilatların əlbir işi. Bakı: Şur, 2003. 120 s.
3. Həsənov A, Ağayev Ə. Pedaqogika (Dərslük). Bakı: Nasir, 2007. 496 s.
4. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "Heydər Əliyev və müasir türk dünyası" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktiki konfransın materialları. Bakı: Kooperasiya, 2023. 810 s.
5. https://www.yeniazerbaycan.com/Siyaset_e11386_az.html
6. <https://www.clb.az/storage/methodical-aids/May2022/iRIFsUoz5vNVOJj2uPwf.pdf>
7. <https://tehsil.biz/news/az/47568/Hrbi-vtnprvrlik-trbiysi-mumi-trbiynin-trkib-hissisi-kimi>

Г.Г. Байрамлы

Теоретические вопросы воспитания военного патриотизма у младших школьников Резюме

В наших школах воспитываются и формируются граждане, которые развивают и двигают общество вперед. Неоспоримым фактом является то, что идеи патриотизма, пропагандируемые в наших школах, прививают молодежи самые возвышенные чувства самопожертвования, героизма и непобедимости. Задача учителя в школе не ограничивается только передачей знаний, это еще и воспитание личности, достойной Родины.

G.G. Bayramli

Theoretical issues of instilling military patriotism in young schoolchildren Summary

Citizens who develop and move society forward are educated and formed in our schools. It is an undeniable fact that the ideas of patriotism propagated in our schools instill in young people the most sublime feelings of self-sacrifice, heroism and invincibility. The task of the teacher in the school is not limited only to imparting knowledge, it is also to cultivate a personality worthy of the motherland.

Redaksiyaya daxil olub: 20.05.2024